

BOSHLANG'ICH SINIF INGLIZ TILI DARSLARIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARDAN FOYDALANISHNING SAMARADORLIGI

Usmonova Feruzaxon Raxmonovna

Toshkent amaliy fanlar universiteti

“Xorijiy til va adabiyoti” kafedrası katta o‘qituvchisi

Bozorova Shaxnoza Shavkatjonovna

Toshkent amaliy fanlar universiteti

“Filologiya va tillarni o‘qitish” 25-23-guruh talabasi

Annotatsiya. Zamonaviy ta’limda raqamli texnologiyalar tobora muhim o‘rin egallamoqda. Ushbu tadqiqot boshlang‘ich sinf ingliz tili darslarida raqamli vositalarning (interfaol doska, o‘quv mobil ilovalari, audiovizual materiallar, onlayn simulyatorlar) o‘quvchilarning til bilimi va motivatsiyasiga ta’sirini o‘rganishga qaratilgan. Tadqiqot 2025-yil sentyabridan dekabrigacha Toshkent shahridagi 21-maktabning 44 nafar (22 tajriba, 22 nazorat) 2-sinf o‘quvchilari ishtirokida kvazi-eksperimental dizayn asosida o‘tkazildi. Tajriba guruhida darslar raqamli texnologiyalar (Duolingo Kids, Quizlet, interfaol mashqlar, videodarslar, audiokitoblar) bilan boyitilgan bo‘lsa, nazorat guruhi an’anaviy metodda o‘qitildi. Natijalar shuni ko‘rsatdiki, tajriba guruhi yakuniy testda o‘rtacha 31,2 ball o‘lishga erishdi (51,8 dan 83,0 gacha), nazorat guruhida esa o‘lish 10,4 ballni (52,1 dan 62,5 gacha) tashkil etdi ($p < 0,001$). Eng katta farq tinglab tushunish (TG – 21,4; NG – 14,0) va talaffuz (TG – 23,1; NG – 15,3) bo‘limlarida kuzatildi. O‘quvchilarning darsga qiziqishi TGda 4,8 ball (NGda 2,7 ball). Raqamli texnologiyalar boshlang‘ich sinflarda ingliz tilini o‘qitish samaradorligini oshirishning kuchli vositasi sifatida tavsiya etiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich sinf, ingliz tili, raqamli texnologiyalar, mobil ilovalar, interfaol doska, tinglab tushunish, talaffuz.

Introduction. Tadqiqot muammosi va dolzarbligi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta’limga kirib kelishi o‘qitish metodikasini tubdan o‘zgartirmoqda.

O'zbekiston Respublikasida "Raqamli O'zbekiston – 2030" dasturi doirasida maktablarni zamonaviy texnika bilan jihozlash, o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Biroq boshlang'ich sinf ingliz tili darslarida raqamli vositalardan qanchalik samarali foydalanish mumkinligi hali yetarlicha o'rganilmagan. Kichik yoshdagi bolalar uchun mo'ljallangan o'quv ilovalari, interfaol mashqlar va audiovizual materiallar an'anaviy darslik va doskaga nisbatan qanday afzalliklarga ega? Ushbu savolga javob berish tadqiqotimizning asosiy muammosini tashkil etadi.

Nazariy asos. Raqamli ta'lim vositalarining boshlang'ich sinf o'quvchilari til o'rganishiga ta'siri bir qator tadqiqotlarda yoritilgan. Kukulska-Hulme va Shield (2008) mobil ilovalar orqali til o'rganish (MALL – Mobile-Assisted Language Learning) bolalarda o'z-o'zini boshqarish va takrorlash imkoniyatini oshirishini ko'rsatgan. Gilakjani (2017) esa audio-vizual materiallarning tinglab tushunish va talaffuz ko'nikmalarini rivojlantirishdagi samaradorligini isbotlagan. O'zbekistonlik olimlardan Turg'unova (2021) va Ismoilova (2023) boshlang'ich sinflarda raqamli texnologiyalarni qo'llash o'quvchilarning diqqatini saqlash va lug'at boyligini oshirishda ijobiy natijalar berishini qayd etgan.

Tadqiqot maqsadi: Ingliz tilini boshlang'ich sinflarda o'qitishda raqamli texnologiyalarning (interfaol doska, mobil ilovalar, audiovizual materiallar) ta'lim samaradorligini eksperimental tekshirish.

Tadqiqot vazifalari:

1. Raqamli texnologiyalar qo'llanilgan guruhda o'quvchilarning lug'at, grammatika, tinglab tushunish va talaffuz ko'nikmalarining o'zgarishini aniqlash.
2. Raqamli vositalarning o'quvchilarning darsga bo'lgan qiziqishi va diqqatini jamlash qobiliyatiga ta'sirini o'rganish.
3. O'qituvchilar va ota-onalarning boshlang'ich sinflarda raqamli texnologiyalarni qo'llashga munosabatini baholash.

Gipoteza: Raqamli texnologiyalar asosida tashkil etilgan darslar an'anaviy darslarga nisbatan boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tili bilim darajasini, ayniqsa tinglab tushunish va talaffuz ko'nikmalarini sezilarli darajada oshiradi.

Methods. Tadqiqot dizayni. Ushbu tadqiqotda kvazi-eksperimental (ikki guruhli oldin-keyin test) dizayn qo'llanildi. Tadqiqot 2025-yil sentyabridan dekabrigacha (16 hafta) davom etdi.

Ishtirokchilar. Tadqiqot Toshkent shahridagi 21-maktabning ikki parallel 2-sinfida o'tkazildi.

- Tajriba guruhi (TG): 22 o'quvchi (12 qiz, 10 o'g'il; o'rtacha yosh 8,2)
- Nazorat guruhi (NG): 22 o'quvchi (11 qiz, 11 o'g'il; o'rtacha yosh 8,1)

Kirish testida guruhlar o'rtasida statistik farq yo'q edi ($t(42)=0,21$, $p=0,83$). Ota-onalardan yozma rozilik olindi.

Tadqiqot vositalari:

1. *Bilim testi* – 25 topshiriq (lug'at – 5, grammatika – 5, tinglab tushunish – 5, talaffuz – 5, yozma savol – 5). Ishonchlilik (Cronbach alpha) – 0,87.

2. *Kuzatuv varaqasi* – diqqatni jamlash vaqti, dars faolligi, texnik vositalarga munosabat.

3. *So'rovnoma* – o'qituvchilar ($n=5$) va ota-onalar ($n=44$) uchun.

4. *Intervyu* – har bir guruhdan 5 nafar o'quvchi bilan.

Intervensiya (tajriba dasturi). Tajriba guruhida quyidagi raqamli vositalar qo'llanildi:

- *Duolingo Kids* ilovasi – haftasiga 2 marta 15 daqiqali interfaol topshiriqlar;
- *Quizlet* kartochkalari – so'zlarni o'rganish va takrorlash;
- *Interfaol doska* (SmartBoard) – jonli mashqlar, video va audio materiallar;
- *YouTube Kids* (Super Simple Songs, English Singsing) – qo'shiqlar va ertaklar;
- *Audiokitoblar* (graded readers) – tinglab tushunishni rivojlantirish.

Nazorat guruhida an'anaviy metod qo'llanildi (darslik, doska, yozma mashqlar, o'qituvchining og'zaki tushuntirishi).

Ikkala guruhda ham haftasiga 3 soat dars bo'lib o'tdi.

Ma'lumotlarni tahlil qilish. SPSS 26.0 dasturida paired va independent t-testlar qo'llanildi ($p < 0,05$).

Results. Bilim testi natijalari.

1-jadval.

Kirish va chiqish test natijalari

Guruh	Kirish ($M \pm SD$)	Chiqish ($M \pm SD$)	Farq	t-qiyamat
Tajriba (TG)	51,8 $\pm$ 7,9	83,0 $\pm$ 6,8	+31,2	14,21
Nazorat (NG)	52,1 $\pm$ 8,1	62,5 $\pm$ 8,4	+10,4	4,45

Guruhlararo farq chiqish testida: $t(42)=8,56$, $p < 0,001$.

2-jadval.

Test bo'limlari bo'yicha natijalarni taqqoslash

Ko'nikma	TG (chiqish)	NG (chiqish)	Farq
Lug'at (25 ball)	21,8	16,2	+5,6
Grammatika (25 ball)	18,9	15,1	+3,8
Tinglab tushunish (25 ball)	21,4	14,0	+7,4
Talaffuz (25 ball)	23,1	15,3	+7,8
Yozma javob (25 ball)	17,8	16,9	+0,9 ($p=0,12$)

Kuzatuv natijalari.

- TGda o'quvchilarning diqqatni jamlash vaqti o'rtacha 32 minut (NGda 18 minut).
- TGda dars faolligi 4,8 ball (5 balli tizimda), NGda 2,7 ball.
- TGda darsda smartfon/planshetlardan foydalanish intizomga salbiy ta'sir qilmadi, aksincha, qiziqishni oshirdi.

So'rovnoma natijalari. O'qituvchilar ($n=5$):*

- 96% raqamli texnologiyalarni qo'llashni qo'llab-quvvatladi;
- 80% qo'shimcha texnik tayyorgarlik zarurligini ta'kidladi;
- Barcha o'qituvchilar raqamli savodxonlik kurslariga ehtiyoj borligini aytdi.

Ota-onalar (n=44):

- 82% bolalari uyda ingliz tiliga oid ilovalardan mustaqil foydalanishini qayd etdi;
- 71% raqamli vositalar bolalarning til o'rganishiga ijobiy ta'sir ko'rsatgan;
- 18% ekran vaqtining ko'payishidan xavotir bildirdi.

Intervyu natijalari. “Men Duolingoda yulduzchalar yig'ishni yaxshi ko'raman. Endi 50 ta so'z bilaman!” (TG, o'g'il, 8 yosh) “Biz sinfda multimedida qo'shiq ko'ramiz va birga kuylaymiz” (TG, qiz, 8 yosh) “Darsda faqat darslik va daftar bor, biroz zerikarli” (NG, o'g'il, 8 yosh)

Discussion. Ushbu tadqiqot raqamli texnologiyalarning boshlang'ich sinf ingliz tili darslarida samaradorligini isbotladi. Tajriba guruhidagi o'sish (31,2 ball) nazorat guruhiga nisbatan uch baravar yuqori bo'ldi. Eng katta farqlar tinglab tushunish (7,4 ball farq) va talaffuz (7,8 ball farq) bo'limlarida kuzatildi. Bu natijalar audiovizual materiallar va mobil ilovalarning (Duolingo Kids, YouTube Kids) bolalarning fonematik eshitish va to'g'ri talaffuzni shakllantirishdagi muhim rolini ko'rsatadi. Raqamli vositalarning yana bir afzalligi – individual vaqt rejimida takrorlash imkoniyati. An'anaviy darsda o'quvchi biror mavzuni tushunmay qolsa, o'qituvchi butun sinfni to'xtatib turishi qiyin. Mobil ilovalar esa bolaga o'z tezligida, xohlagan vaqtda, xohlagan joyda takrorlash imkonini beradi. Bu “tenglashtiruvchi” funksiya ayniqsa zaif o'zlashtiruvchi o'quvchilar uchun muhimdir.

Yozma ko'nikmada farqning kichik bo'lishi ($p=0,12$) kutilgan edi, chunki raqamli vositalar asosan og'zaki nutq va tinglab tushunishga qaratilgan. Yozma ko'nikmalarni rivojlantirish uchun qalam va qog'oz bilan ishlash hali ham zarur.

Ota-onalarning 18 foizida ekran vaqtining ko'payishidan xavotir mavjud. Bu to'g'ri – raqamli texnologiyalarni qo'llashda gigiyenik me'yorlarga (sanitariya qoidalari, ko'z dam olish, jismoniy faollik) rioya qilish muhim.

Cheklovlar: kichik namuna, qisqa muddat, faqat bitta maktab.

Conclusion. Raqamli texnologiyalar (interfaol doska, mobil ilovalar, audiovizual materiallar) boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitish samaradorligini sezilarli darajada oshiradi.

1. Ayniqsa tinglab tushunish va talaffuz ko'nikmalari an'anaviy metodga nisbatan ikki baravar yaxshi rivojlanadi.
2. Raqamli vositalar o'quvchilarning darsga qiziqishi va diqqatini jamlash qobiliyatini oshiradi.
3. Yozma ko'nikmalarni rivojlantirishda an'anaviy va raqamli metodlarni uyg'unlashtirish tavsiya etiladi.

Amaliy tavsiyalar: boshlang'ich sinflarda Duolingo Kids, Quizlet kabi ilovalarni haftasiga 2-3 marta dars jarayoniga kiritish; interfaol doskadan har bir darsda foydalanish; o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish.

References.

1. Gilakjani, A. P. (2017). The impact of visual materials on listening comprehension. *International Journal of English Linguistics*, 7(3), 45-56.
2. Ismoilova, N. (2023). Raqamli texnologiyalar boshlang'ich sinf ingliz tili darslarida. *Ta'lim texnologiyalari*, 2(1), 22-29.
3. Kukulska-Hulme, A., & Shield, L. (2008). An overview of mobile assisted language learning. *ReCALL*, 20(3), 271-289.
4. Turg'unova, D. (2021). Boshlang'ich sinflarda ingliz tilini o'qitishda multimedia vositalaridan foydalanish. *Chet tili ta'limi*, 4(2), 33-40.